

*Сфіменко Д. К.,
кандидат юридичних наук,
заступник прокурора
Миколаївської області,
старший радник юстиції*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ТА ПРЕДМЕТА КООРДИНАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто сутнісний зміст та співвідношення категорій «об'єкт» і «предмет», звернено увагу на поняття правоохоронної діяльності, на підставі чого зроблено висновки про сутність та значення об'єкта і предмета координації правоохоронної діяльності.

Ключові слова: координація, об'єкт, предмет, правоохоронна діяльність, правоохоронна функція.

Постановка проблеми. Сучасне публічне управління важко собі уявити без такого його аспекту, як координація, адже суспільні відносини постійно змінюються та ускладнюються, відповідно змінюються на вдосконалюються їхні забезпечувальні механізми, що в свою чергу вимагає розробки більш глибоких, змістовних і разом із тим гнучких та рухомих форм та методів управління, одним із яких, без сумніву, є координація. Координація – це заснований на законі і підзаконних актах управлінський вплив вищого рівня суб'єктів відносно нижчого рівня, що здійснюється з метою спрямування діяльності взаємодіючих підсистем на виконання загальних завдань при самостійному, автономному вирішенні [1, с. 64]. Або ж, як зазначає Ю.П. Сурміна, координація – це специфічна форма управління, суттю якої є встановлення між суб'єктами та об'єктами державного управління горизонтальних зв'язків, тобто поєднання двох і більше однорівневих із точки зору визначеного критерію дій, що забезпечують досягнення запланованого результату [2, с. 346].

Сьогодні координація так чи інакше реалізується практично в усіх основних напрямках та сферах державного управління, зокрема особливого значення її застосування набуває у галузі правоохоронної діяльності, яка являє собою надзвичайно складну, розгалужену та багаторівневу систему, в функціонуванні якої задіяна ціла низка різних суб'єктів зі специфічними компетенціями.

Слід зазначити, що проблематика координації, як в управлінській галузі взагалі, так і у сфері управління правоохоронною діяльністю зокрема розглядалася такими дослідниками як: В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, О.М. Бандурка, І.П. Голосніченко, Д.М. Бахрах, Ю.М. Козлов, О.І. Остапенко, В.А. Ліпкан, А.П. Гель та ін. Втім, незважаючи на зусилля цих та інших науковців, цілий спектр проблемних питань координації як засобу управління вимагає подальшого вивчення та більш змістовного обґрунтування. Зокрема це стосується використання координації у правоохоронній сфері, для якої вона є порівняно новим явищем, і тому не віднайшла тут такого всебічного наукового аналізу, як контроль, нагляд та інші засоби (форми, способи, методи) управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи викладене вище, ми обрали за мету встановити сутність об'єкта та предмета координації у контексті правоохоронної діяльності.

Отже, слово «об'єкт» у словниках іншомовних слів дослівно визначено як «предмет». При цьому зазначається, що він може мати такий зміст:

– існуючі поза нами і незалежно від нашої свідомості явища зовнішнього світу;

– предмет пізнання і практичного впливу з боку людини; будь-який предмет думки, дослідження, художнього відображення тощо;

– явище, на яке спрямовується дія права;

– матеріальні, духовні та інші соціальні блага, щодо яких суб'єкти права вступають у правові відносини;

– установа, підприємство, будова – все, що є місцем якоїсь діяльності [3, с. 396; 4, с. 396].

У тлумачних словниках української мови термін об'єкт розкривається як:

– пізнавана дійсність, що існує поза свідомості людини;

– явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага тощо;

– предмет наукового дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції [5, с. 289–290; 6, с. 803].

Що ж стосується терміну «предмет», то він має такі тлумачення:

– конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття як окремий елемент дійсності;

– певна річ, що використовується для чогось;

– коло знань, що становить окрему дисципліну;

– те, на чому зосереджується увага, на що спрямована чиясь діяльність;

– логічне поняття, що становить зміст думки [3, с. 396; 6, с. 1104].

З викладеного видно, що обидва терміни мають по декілька значень, яких вони набувають залежно від сфери та контексту їх застосування. Більше того, у ряді випадків «об'єкт» та «предмет» використовуються як синонімічні поняття і застосовуються для розкриття змісту один одного.

Для більш глибокого усвідомлення сутнісного значення категорій «об'єкт» та «предмет» звернемося до їх філософського трактування. Так, радянські філософи М.М. Розенталь і П.Ф. Юдін визначають об'єкт, як те, що надане у пізнанні, або на що спрямована пізнавальна чи інша діяльність суб'єкта [7, с. 439]. Щодо предмета, то вони говорять про нього, як про предмет пізнання, і розуміють під ним зафіксовані у досвіді та включені у процес практичної діяльності людини сторони, властивості, відносини об'єктів, що досліджуються з певною метою в даних умовах та обставинах [7, с. 439].

Л.Ф. Ільчов охарактеризував об'єкт як те, що протистоїть суб'єкту в його предметно-практичній та пізнавальній діяльності. Об'єкт не просто тотожний об'єктивній реальності, а виступає як така її частина, що знаходиться у взаємодії з суб'єктом, причому саме виділення об'єкта пізнання здійснюється за допомогою форм практичної та пізнавальної діяльності, що вироблені суспільством і відбивають властивості об'єктивної реальності [8, с. 452]. Предмет, на думку філософа, слід розуміти як категорію, що позначає певну цілісність, виділену

зі світу об'єктів у процесі людської діяльності і пізнання. Поняття предмету часто вживають у менш строгому сенсі, отожднюючи його з поняттям об'єкта або речі. Відповідно до матеріальної або ідеальної природи об'єкта, з яким співвідноситься даний предмет, останній може бути матеріальним або ідеальним. Один і той же об'єкт може бути предметом різних видів дослідження. У загальногносеологічному плані протиставлення предмета і об'єкта є відносним. Основна структурна відмінність предмета від об'єкта полягає в тому, що в предмет входять лише головні, найбільш суттєві (з точки зору даного дослідження) властивості і ознаки [8, с. 524].

Г. Шникофф пише, що об'єктом називають те, що протистоїть суб'єкту, тобто свідомості, внутрішньому світу, як дійсне, як частина зовнішнього світу. А предмет – це річ, об'єкт у самому широкому сенсі, всяке суще, яке завдяки наочному образу або внутрішній смисловій єдності виступає як обмежене і в собі завершене. У цьому сенсі предметом є всяке дане («що протистоїть») простому переживанню (свідомості), щось, що має індивідуальну форму [9, с. 316, 358].

За І.Т. Фроловим, об'єкт – це будь-що, на що спрямована або може бути спрямована наша думка, все, що може бути названо; граничне загальне поняття, що охоплює будь-які, як реальні, так і уявні, сутності. Предмет філософ визначив як конкретний об'єкт, індивід, матеріальний об'єкт, самостійно існуючий у просторі-часі або здатний до такого існування [10, с. 391, 456].

Отже, на підставі вищевикладеного можемо дійти висновку, що у побутовому розумінні об'єкт та предмет не мають суттєвих відмінностей і використовуються як синонімічні та взаємозамінні терміни. У той же час, якщо поглянути на дані категорії більш глибокого, то можна побачити, що вони хоча й тісно пов'язані, втім не тотожні. Так, і об'єкт, і предмет – це те, що протистоїть суб'єкту, що перебуває у полі його пізнання та (або) предметно-практичної діяльності, на що він звертає свою увагу та спрямовує активність. Однак об'єкт являє собою певний пласт об'єктивної дійсності, що існує поза нами та незалежно від нас. Ми сприймаємо його як даність з усіма його суттєвими та несуттєвими властивостями, ознаками та характеристиками. В той час, як предмет також є відображенням об'єктивної дійсності, однак лише певних, найбільш суттєвих, з точки зору сприймаючого його суб'єкта, властивостей, характеристик, ознак. Предмет уособлює у собі певний бік, аспект об'єкта, на якому з тією чи іншою метою концентрує свою увагу та діяльність суб'єкт. І у цьому контексті предмет є більш залежним від суб'єкта, адже він хоча і позначає об'єктивно існуючі явища та обставини, втім формується, визначається суб'єктом на власний розсуд, виходячи із тих чи інших його міркувань і потреб.

Враховуючи зазначене, можемо дійти висновку, що у найбільш загальному розумінні про всю правоохоронну діяльність можна говорити як про об'єкт координації. Правоохоронна діяльність – це владно-організуюча діяльність компетентних органів та осіб, спрямована на охорону прав і свобод громадян, на забезпечення в суспільстві законності та правопорядку [11, с. 14]. О.Ф. Скакун пише, що правоохоронна функція являє собою забезпечення охорони конституційного ладу, прав і свобод громадян, законності і правопорядку, довілля, встановлення й регулювання правом усіх суспільних відносин [12, с. 48]. І.Є. Марочкін та Н.В. Сибільова вважають, «що правоохоронна функція тією чи іншою мірою властива всім органам державної влади, і є складовим елементом діяльності інших органів, організацій, установ та посадових осіб, що обумовлено конституційними вимогами дотримання законності, забезпечення охорони пра-

вопорядку, інтересів суспільства, прав і свобод громадян. Однак ця діяльність у більшості органів та організацій не є основною, вона вторинна, постає з основної, забезпечуючи реалізацію її організаційно-управлінської функції у галузях економіки, фінансів, науки, освіти та інше» [13, с. 25]. А.П. Гель розглядає правоохоронну діяльність як таку державну діяльність, що здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу із суворим дотриманням встановленого законом порядку [14, с. 6].

З точки зору В.Г. Фатхудинова правоохоронну діяльність слід розглядати як здійснювану на основі Конституції та в межах наданих повноважень нормативно та процесуально регламентована діяльність спеціальних органів держави та посадових осіб, спрямована на забезпечення виконання нормативно-правових актів, зміцнення законності та правопорядку, гарантування і забезпечення законних прав та інтересів громадян [15, с. 17].

На думку В.Т. Маляренка правоохоронна діяльність – це державна правомірна діяльність, що полягає у впливі на поведінку людини або групи людей з боку вповноваженої державою посадової особи шляхом охорони права, відновлення порушеного права, припинення або розгляду порушення права, його виявлення або розслідування з обов'язковим додержанням установлених у законі процедур для цієї діяльності [16].

У той же час слід визнати, що правоохоронна діяльність не існує сама по собі – вона завжди є наслідком активності певного суб'єкта, який є її джерелом. Тож розглядаючи координацію як засіб впливу на правоохоронну діяльність, ми повинні визнати її інструментом впливу на діяльність, поведінку тих суб'єктів, що здійснюють правоохоронні функції у державі. А отже, об'єктом координації є не тільки сама правоохоронна діяльність, скільки ті особи, які її здійснюють, адже саме на них здійснюється вплив із метою узгодження та спрямування їх дій. Звідси вважаємо, що об'єктами координації являються ті фізичні та юридичні особи, які здійснюють правоохоронну діяльність відповідно до наявної у них компетенції та відповідних їй повноважень. При цьому слід відзначити, що залежно від рівня, на якому відбувається координація, органи та посадові особи, які здійснюють правоохоронну діяльність, можуть виступати як суб'єктами, так і об'єктами координації. Так, наприклад, діяльність МВС із боротьби з організованою злочинністю може координуватися Генеральною прокуратурою, як одним із ключових суб'єктів координаційної діяльності в системі правоохоронних органів. Разом із тим безпосередньо у системі органів внутрішніх справ значні координаційні функції та повноваження належать саме МВС.

Також вважаємо за потрібне наголосити, що коло об'єктів координації правоохоронної діяльності залежить від того, з широкої чи вузької позиції підходити до поняття правоохоронна діяльність та правоохоронні органи. Очевидно, що у першому випадку коло об'єктів, щодо яких здійснюється координація, значно ширше, тоді як за вузького розуміння правоохоронної діяльності об'єктами досліджуваної координації є більш обмежене коло органів і посадових осіб.

Що ж стосується предмета координації правоохоронної діяльності, то екстраполюючи на нього вищеозначене філософське бачення сутності даної категорії, можемо дійти висновку, що під ним розуміються певні аспекти, сторони, питання правоохоронної діяльності, на які звертається увага координуючого суб'єкта у кожному окремому випадку – це можуть бути і спільні заходи, щодо проведення яких проводиться узгодження, і питання ресурсного забезпечення, і визначення форм та напрямків поєднання й реалізації зусиль і т. ін.

Висновок. Отже, проведене у даній статті дослідження дозволяє зробити висновок, що об'єкт та предмет є неодмінними елементами координаційної роботи, оскільки саме вони показують, по відношенню до кого чи до чого вона здійснюється, на що вона спрямована (орієнтована), тому чіткість бачення суб'єктом координації об'єкта (об'єктів) і предмета (предметів) останньої забезпечує цілеспрямованість та конкретизацію координаційних заходів.

Література:

1. Шамрай В.О., Олійник І.Л. Поняття і суть взаємодії, її значення // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – №1 (31). – січень. – С. 60–67.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наук. думка, 2000. – 680 с.
4. Бирик С.П. Сюта Г.М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С.Я. Єрмоленко. – Харків, «Фоліо», 2006. – 623 с.
5. Івченко А.О. Тлумачний словник української мови, Х.: «Фоліо», 2002. – 543 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
7. Философский словарь / Под ред. М.М. Розенталя и П.Ф. Юдина. – М.: «Политическая литература», 1962. – 544 с.
8. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
9. Философский словарь: Основан Г. Шмидтом. – 22-е новое, переработ. изд. под ред. Г. Шишкоффа / Пер. с нем. / Общ. ред. В.А. Малинина. – М.: Республика, 2003. – 575 с.
10. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. 7-е изд. – М.: «Республика», 2001. – 720 с.
11. Савюк Л.К. Правоохранительные и судебные органы. Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2004. – 464 с.
12. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Підруч. – 2-е вид. / Пер. з рос. – Х.: Консум, 2005. – 656 с.
13. Організація судових та правоохоронних органів / І.Є. Марочкін, Н.В. Сибільова, О.Б.Зозулинський та ін. – Х.: Національна юрид. акад. України, 1996. – 138 с.
14. Гель А.П. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.П. Гель, Г.С. Семаков, С.П. Кондракова. – К.: МАУП, 2004. – 272 с.
15. Фатхутдінов В.Г. Правоохоронна діяльність: природа, сутність, гуманізм (теоретико-правові та методологічні аспекти): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / КНУВС. – К., 2006. – 223 с.
16. Малярченко В.Т. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Підручник / Київ: Юрінком Інтер, 2007. // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ebk.net.ua/Book/SptpoU/1-2/111.htm>.

Ефименко Д. К. К проблеме определения объекта и предмета координации правоохранительной деятельности

Аннотация. Рассмотрены сущностное содержание и соотношение категорий «объект» и «предмет», обращено внимание на понятие правоохранительной деятельности, на основании чего сделаны выводы о сущности и значении объекта и предмета координации правоохранительной деятельности.

Ключевые слова: координация, объект, предмет, правоохранительная деятельность, правоохранительная функция.

Yefymenko D. On the problem of determining the object and the subject of coordination of law enforcement

Summary. In article, substantive content and value of the categories of “object” and “subject” are reflected. Attention is drawn to the concept of law enforcement, whereby the conclusions about nature and meaning of object and subject of coordination of law enforcement are drawn.

Key words: coordination, object, subject, law enforcement, law enforcement function.